

Att kritisera rätt

Förhållningssättet till regeringen bland regeringens egna anhängare har förändrats under det senaste halvåret. Främst märks detta i pressen. Expressen har praktiskt taget helt ändrat inställning. Senast visade man detta genom sin ledare i anledning av regeringens ett-årsdag som bar den talande rubriken "Ettåringen som inte kan gå". Även Svenska Dagbladet intar en betydligt mer kritisk inställning.

Mindre tydlig – men dock klart förnimbar – är den ändrade attityden ute bland de borgerliga väljarna. Även om inte förväntningarna har förbytts i samma uppgivenhet som under kärnkraftsförhandlingarna hösten -78 visar dock väljarna osäkerhet och misstro.

Oavsett vem som formulerar kritiken mot regeringen är det en sak som återkommer. Regeringen anses passiv och handlingsoförmögen. Till detta fogas också ofta missnöje över att regeringen inte visar tillräcklig följsamhet mot de egna intressegruppernas krav och anspråk.

Kritiken mot den föregivna passiviteten väcker minnet av långbänken. Vecka efter vecka under förra delen av hösten -78 förhandlade de tre regeringspartierna om kärnkraften. Förhandlingarna skedde till stor del inför öppen ridå. Detta väckte människors harm och förbittring. Känsloerna understöddes av massmedias såväl nyhetsbevakning som kommentarer.

Kritiken mot "långbänken" är förståelig. Inte desto mindre är den felaktig. I varje regering kommer enskilda frågor att diskuteras under lång tid. Detta skedde under de socialdemokratiska regeringarnas tid och det sker nu. En viktig skillnad föreligger emellertid. I en enpartiregering förmår man i allmänhet att hålla diskussionerna internt och därigenom får människor aldrig klart för sig att ett antal frå-

gor långhalas. I koalitionsregeringen kan inte – och skall väl egentligen inte heller – frågorna hållas internt. De olika partiernas regeringsrepresentanter går tillbaka till sina riksdagsgrupper för diskussioner. Bl a därigenom ges också frågorna offentlighet.

Bilden av en handlingsoförmögen regering är i väsentliga avseenden felaktig även utöver kritiken mot långhalning. De tre partierna stod för blott ett halvår sedan splittrade i kärnkraftsombestämningen. För endast fem månader sedan tvingades regeringen – under tryck av vår största arbetskonflikt någonsin – släppa fram ett för högt avtal. I dag har denna regering åstadkommit en momshöjning som till stora delar neutraliserat det för generösa avtalet från maj. Regeringen har presenterat en besparingsproposition som inte bara visar på ett reformstopp utan också ansatserna till en utomordentlig åtstramning av offentlig verksamhet. Detta har gjorts trots att koalitionsregeringen ändå bara har ett mandats övervikt i riksdagen – ett förhållande som knappast regeringen kan kritiseras för.

I den mån kritiken riktas mot regeringen därför att den i för liten mån går sina intressegrupper till mötes är detta också en tveksam kritikpunkt. Regeringen borde snarare kritiseras för att den inte låter besparingsambitionerna gå tillräckligt hårt fram mot diverse bindningar man har i förhållande till jordbrukare, villaägare, ungdomsväljare, studieförbundsombudsmän, SABO-företag, biståndsarbetare m fl.

Det faktum att de vanliga kritikpunkterna mot regeringen inte håller innebär nu inte att vi har den bästa tänkbara regering i den bästa tänkbara av världar. Tyvärr fyller den tämli-

gen ytliga kritiken mot regeringens handlingsförlamning och bristande följsamhet mot de egna intressegrupperna ett slags repressiv funktion. Den skyddar regeringen från den betydligt allvarligare kritik som med skäl skulle kunna riktas mot koalitionspartiernas sätt att hantera regeringsmakten. Den kritiken skulle dock inte inriktas mot ytfenomenen i politiken. Snarare borde kritik riktas mot det förhållande att regeringen fortfarande efter fyra år fortsätter att behandla de ekonomiska problemen som något slags höstförkylning, som visserligen ger hög feber och fordrar sängläge, men som om ett tag utan några ytterligare medikamenter likväl skall vändas i hälsa.

Trots att nation efter nation i västvärlden drabbas av djupgående strukturella ekonomiska problem kopplas inte problembilden ihop med de grundläggande dragen i ekonomiernas funktionssätt. När de socialistiska ekonomierna regelmässigt leder till diktatur och förtryck är vi i västvärlden normalt observanta på samband mellan ekonomiskt system och de problem som uppstår i samhället. Men när vi hos oss själva ser hur blandekonomin i land efter land utvecklar underskottsekonomier, drar vi inte några slutsatser om systematiska effekter av en ekonomisk modell som avskaffat kapitalismens självläkande krafter utan att införa socialismens planerade hushållning. I stället fortsätter vi med scoutaktig hurtighet att spara i tro att vi så småningom på något sätt ändå skall återvända till den sociala reformpolitikens breda allfarväg.

Med detta är inte sagt att det är fel att spara. Självfallet är sparandet i offentlig sektor en absolut nödvändighet. Men det kommer aldrig

att räcka. Det grundläggande felet ligger inte i hur det ekonomisk-politiska systemet har skötts utan i utformningen av det. Alltför mycket talar för att systemet i sig leder till underskott – i den offentliga ekonomin och för hela samhället. När vi kritiserar det socialistiska ekonomiska systemet så gör vi det inte från utgångspunkten att borgerliga partier skulle hantera socialismen bättre utan från utgångspunkten att socialismen är fel. På samma sätt borde vi inse att det inte räcker att ha en borgerlig regering i den typ av blandekonomi som vi utvecklat. Den kommer likväl att generera ekonomiska problem. Vi måste därmed diskutera strukturella förändringar av den politiska ekonomi som blandekonomin utvecklar.

Detta är en typ av diskussion som socialdemokraterna tagit upp i löntagarfondsfrågan. De borgerliga partierna och regeringen borde föra motsvarande diskussion. Den diskussionen kan emellertid inte inskränka sig till att säga nej till löntagarfonder eller – ännu värre – hitta på något slags borgerliga löntagarfonder. När de borgerliga partierna har regeringsmakten kan inte borgerlig politik vara omvändningen av socialdemokratisk politik eller en funktion av socialdemokratisk politik.

Regeringspolitiken måste utgå från den egna analysen av verkligheten och de av denna analys föranledda förslagen. Vilken analys gör trepartiregeringen av de grundläggande orsakerna till att vi – och så många andra länder med samma politisk-ekonomiska system som vi – drabbas av stora underskott? Den frågan är än så länge obesvarad. Förslagen till lösning på samhällsekonomin problem saknas därmed också.